

slacht, zoodat er van dat ééne volk een reddend heil tot alle volken, d.i. tot de geheele menscheit, zou kunnen uitgaan. Er moest alzoo tweemaal in het leven worden geroepen, van de ééne zijde een eigen volk, van alle paganistische volken principieel onderscheiden, en in de tweede plaats moest nu in dit apart gestelde volk een eigen religieus leven en een eigen eeredienst zich ontwikkelen, die aan beide gezamenlijk een aanwezig van gemengd karakter kon geven; enerzijds zou 't een gebedelijk volk zijn, maar ook anderzijds ten in dat volk als ingeschroefde religie en eeredienst. Die saamkoppeling zou en moest daarentegen uitschakelen, zoo ook in den Messias het heil stond gerealiseerd te worden. Nooit en nimmer kan alzoo, wat in Israël als op zich zelf staand en uit tweeërlei element gemengd leven optrad, het type aangeven van wat de Kerk worden en zijn zou, zoodra ze uit den Israëlietischen band werd losgemaakt. En dit nu kwam het sterkst en het scherpst daarin uit, dat onder de Israëlietische bevolking geen plaatselijke scheiding of schifting van de Kerk plaats zou grijpen, maar de Kerk in het volksverband zou zijn ingeweven, en uit dien hoofde steeds doelen zou op het geheele volk, terwijl omgekeerd, als Israëls roeping volhind zou zijn, de Messias de Kerke Gods als zelfstandige macht in het leven van alle volken zou laten doordringen, het volkskarakter zou doen wegvallen, en de Kerk plaatselijk zou moeten optreden als een plaatselijke hoegrootheid, om voort uit alle plaatsen zich geestelijk in broederlijke verband te stellen. De toepassing van wat onder Israël gold op de Reformatorische beweging ging daarom in zoverre feil, als men uit het oog verloor, hoe de band onder Israël alle geloovigen uit heel het land en uit de Diaspora saam verbond, terwijl in onze Reformatie alles in het plaatselijk karakter werd vastgeschroefd; iets waarbij het van zelf sprak, dat de regel die in Israël voor het algemeene volksbestaan gold, niet op de plaatselijke kerken der Reformatie kon worden toegepast.

Dr. A. K.

„Er wordt er niet één gemist“.

* Heft uwe oogen op omhoog, en ziet, wie deze dingen gescreven heeft; die in getal hun heil voortbrengt; die ze alle bij name roept, vanwege de grootheid Zijner krachten, en omdat Hij sterk van vermogen is; er wordt er niet één gemist.
Jesaja XI: 26.

Van de sterren in het uitspannel zegt Jesaja, dat de Heere ze alle bij name roept vanwege de grootheid Zijner krachten en omdat Hij sterk van vermogen is, en dan volgt de uitroep: „Daar wordt er niet één gemist“. Dit aangrijpende zeggen slaat alzoo niet rechtstreeks op de geroepen ten leven, doch op de sterren in het firmament, en niet dan overdrachtelijk past 't zich vanzelf toe op de geheelen onder de kinderen der menschen.

Toch ligt die overdrachtelijke strekking in het verband zelf van deze heilige profetie. Immers aanstands gaat dit aangrijpende woord op de geroepen ten ewigen leven over, als er staat: „Waarom zegt gij dan, o Jakob, en spreekt ge o Israël: Mijn weg is voor den Heere verborgen en mijn recht gaat van mijn God voorbij? Weet gij het niet, hebt gij 't niet gehoord, dat de eeuwige God, die Schepper van de einden der aarde, noch moede noch mat wordt? Er is geen doorgang van Zijn verstand.“

Staat het nu zóó reeds aan den Sterrenhemel, dat niet één der glanzende sterren buiten Gods wetenschap en kennis schittert, maar dat elke star aan den glanzenden hemel bij God bekend is en door Gods zorg in stand blijft, dan volgt uit wat vlak daarop van het bedriegde Israël betuigd wordt, hoe de sterrenhemel en de schare der geloovigen in onderling verband voor Gods aangezicht staan. Zooda God de sterren aan het firmament kent, zoo ook kent Hij al 't menscheit scheppel dat Hij op deze aarde schiep. En daarom geldt wat hier staat voor heiden, zooda voor den Starrenhemel als voor Zijn geroepen volk op aarde.

Bij beiden is het de Almachtige God, die in getal het heil voortbrengt, bij beiden is het dezelfde God die én over de sterren én over de verkorenen Zijn heilig oog laat gaan. En op beide slaat daarom ook de heilige betuiging, dat 't God is die hun heil eens voortbracht, en ze bij name roept, met de heerlijke uitkomst, dat er beidmalen, en aan den Sterrenhemel, en onder 't Heeren volk op aarde, niet één wordt gemist.

Voor wie onder de kinderen der menschen voortaan staan en vanzelf op den voorgang treden, ligt hierin niets aangrijpend. Dat mannen en vrouwen in ons land, die schier ieder bij name kent, ook voor God niet verborgen zijn, kan voor niemand verwondering baren. Immers de kennis Gods gaat onze beperkte kennis zoo zeer verre te boven, dat zelfs de gedachte niet in ons zou kunnen opkomen, alsof de heiden der historie en de sterk uitkomende genieën voor onzen God verborgen zouden zijn.

Doch heel anders staat 't met de kleinen en vergeeten in onze omgeving. Stel, ge hebt een gezin dat u dient in uw fabriek of ambachtshuis, dan verstaat ge 't niet, dat met die sterke kracht in uw werkplaats gerekend wordt. Maar heeft nu die dege helper nog „kleinen“ in zijn gezin, die ge niet zaagt, en wier naam ge zelfs niet kent, dan doet 't u vanzelf zoo verrassend aan, zoo u de vaste overtuiging wordt ingeprent, dat die nog geheel onbeduidende, schier alzoos spelende kinderkens van het u nauwelijks bij name bekende gezin, bij den Almachtigen niet alleen niet vergeten worden, maar met name bij uw God bekend zijn.

Ga op uw wandeltocht door een u onbekend dorp op 't oogenblik dat de volkschool uitgaat, en zie dan die schare van kinderkens vanaf het zeede of zevende jaar zich door het dorp huiswaarts bewegen, en immers hier is u volstrekt onmogelijk om u in het persoonlijk leven van elk van die kleinen ook maar even in te denken, en zoo ge terloops een woning, waar de deur openstaat, binnentreedt, en ge ziet daar de moeder met de nog zooveel kleiner kinderkens, tot zelfs met de pasgeborene aan haar moederborst, dan is die gansche groep van jongeren u geheel onbekend, en als ge dan toch hoort,

en hoort uit Gods Woord, dat al die jongere dorpelingen, waarvan gij nooit hoort, en die geen van allen een persoonlijk indruk op u maken, bij den Heere uw God bekend zijn, en zóó bekend, dat Hij aller harten doorgrijpt, en aller levenslot in Zijn hand houdt, dan is het een onoplosbaar raadsel dat zich aan u opdringt, en ontlokt 't u stille aanbidding, zoo ge indenkt dat niet alleen de Starren aan den hemel, maar ook het kleinste en meest vergeetene onder die kinderkens, bij uw God bekend zijn, en dat er in de kennis van uw God niet één van deze onnozele kinderkens gemist wordt.

En zelfs van wat naar oppervlakkigheid in die kennis ook maar zweemt, is hier geen sprake. Elk van die kleinen die op elk een vergeten dorp om u heen dastelen en spelen, hadden een eigen ontvangenis en een eigen geboorte. Ze stonden al uit een eigen geslacht, en uit dat geslacht van vader of van moeder ontvingen ze hun aangeleg, hun karaktereigenschap, hun bijzondere natuur. Zoo toch is 't niet bij een enkel op den voorgang tredend kind, maar bij alle deze spelende kinderen. In hun herkomst, in hun ontvangenis, in hun geboorte, en in hun verdere rijping komt niets voor, treedt niets in 't licht, of 't is alles door den Heere onzen God voor zulk een jonge spruit vooraf besteld, hem toegedacht, en straks in hem verwezenlijkt. En van niet één der kleinen kunt ge 't anders beelden, dan dat God Almachtig dat jonge of dat meisje Zijn beest, eer 't geboren werd, ingedrukt heeft, en elken trek van 't wezen, als ware het besteld heeft. En dit in zoo albeheerschen zin, dat Gods voorbeschikking over zulk een vergeten en onnozel kanpke veel rijker en vollediger is uitgewerkt, dan wat de kunstschilder op 't doek penseelt, als hij 't beeld van een koning of keizer poogt weer te geven. Daar is geen zenuw en geen spier, daar is geen bloedtoestrooming, of 't is tot bij het meest vergeten jonge door God besteld, niet na pas, maar reeds in zijn ouders eer het uit diouders geboren werd. En zulke ging in Gods voorzienig bestel niet aldus toe, dat slechts de meesten der jonggeborenen hun gestalte, hun aard van God ontvingen, maar zoo volhellig en zoo volledig, dat zelfs het vergeten, het meest zielelijke, het minst belovende wicht, ja dat er niet één, hoe onbeduidend ook, in die volledige voorbeschikking Gods werd gemist.

Van zelf bestaat er ook voor God onderscheid, of er sprake is van een vergeten dorpkindken of van een Prins Willem, een Rembrandt en een Bogenman. 't Is God zelf die al zulk verschil reeds in den aangeleg schiep, ja reeds in de voorouders voorbestemde. Maar neemt ge in uw verbeelding elk menscheit wezen, ja, tot zelfs den vergeten jongen, die met zijn staf de schapen op de weide leidt, dan gaat 't voor elk kind des menschen door, dat God vooruit zijn wezen doordacht, zijn aard besteld, zijn toekomst bereid heeft, en dat, als ge alles saam neemt, tot in het kleinste en onbeduidendste toe, geroemd en geloofd mag worden: Wat de zorge en voorzorg Gods betreft, is er geen onderscheid, en in die Goddelijke voorzorg wordt er niet alle kinderen der menschen niet één gemist.

Planeet en vaste star en dwaalster kunnen ons door haar ontzettende afmetingen en haar imponerende glanzende zoo overweldigend aangrijpen, dat 't kindke in de wieg er niets bij schijnt, en toch zijn we hierbij ten proef aan zelfbedrog. Een vergeten en schijnbaar niets beduidend dorpkindken draagt in zich een element van veel hooger natuur en van veel rijker aard, dan de rijkste star die we met het kunstmatige begroeven. Hoe rijk ook de zon zij, en hoe veel rijker nog de geheel eenige gestarnte, die met den telescoop alleen kunnen begaard worden, toch zijn en blijven ze niets dan stof. Maar met de heerlijke eigenschappen, die 't God beeft heeft tot in de stofelijke gegeven en in de krachten die de stof bezielen, ons te doen tegenover, kunnen ook al zij hoeden en in bewondering den Schepper doen aanblijven. Alzoos echter staat de Engel zoo verre boven al wat de rijke Schepping ons voor 't oog toevort, en nog rijker staat in de Schepping Gods het menscheitkind, dat Hij schiep naar zijn beeld, en waarin Hij gaven verborg, die al wat de Schepping op zichzelf rijk maakt, zoo verre te boven gaat.

Nu komt intusschen de rijkdom, dien God in de menscheit natuur en in het menscheitkind individueel verborg, thans na den val niet meer tot zijn recht. Of hebben we 't in den oorlog niet nog pas beleefd, hoe tot in de miljoenen de kinderen der menschen het slachtoffer werden van brutaal geweld en van stofelijke overmacht. Doch eens komt toch de zalige ure, dat dit roekeloze spelen met wat God schiep een einde zal nemen. En komt er dan een nieuwe aarde onder een nieuwen hemel, en zal eens in 't nieuwe Jeruzalem Gods glorie schitteren, dan zal 't in den naar zijn beeld geschapen menscheit zijn, dat Gods glorie veel machtiger dan in zon of maan zal schitteren, en zulke met zoo volstrekte gewisheid, dat de uitroep in alle oorden zal beluisterd worden: „Zie, er wordt er niet één gemist“.

Dr. A. K.

* Amsterdam, 17 Januari 1919.

Wiens blik niet hangen blijft aan de oppervlakte van ons kerkelijk leven, dat schijnbaar zoo kalm en rustig daar heen vlooit vergeleken met de wereldschokkende gebeurtenissen om ons heen, en zich ook niet verleiden laat door welig zeggende statistische cijfers, op wier nauwkeurigheid men nog niets aan kan, maar nagaan welke krachten er in het verborgen werken en welke geesten er rondwaren, zal ons toestroomen, dat er van een rust, die roest, geen sprake is, maar dat allerlei vraagstukken aan de orde komen, die getuigen, dat men met het bestaande niet meer tevreden is en naar nieuwe banen voor het kerkelijk leven zoekt, opdat zich dit te beter kunne aanpassen aan de machtige denkbeelden, die den geest van onzen tijd bewegen.

Op zich zelf behoort dit niet te bevreemden. De Kerk van Christus staat nu eenmaal niet geïsoleerd in de wereld; ze leeft niet op een rotsland, waaromheen de golven kokend en wildbruusend opspringen, maar dat zelf daardoor niet geschoot of veranderd wordt. Haar symbool is veel meer het schip, dat op deze zee zelf vaart en daarom al de wisselingen van wind en getij mede doormaakt, die op deze wereldzee worden gevonden.

De tijd nu, waarin we leven, draagt tot

signatuur dat het oude verouderd is geworden en alles naar nieuwe vormen zoekt. De ontzettende oorlog, die achter ons ligt, heeft op de meest aangrijpende wijze ons doen zien, hoe heel het politieke en sociale gebouw, dat door de geslachten voor ons was opgetrokken en waarin men meende zoo veilig te leven, op verkeerd grondslag was opgetrokken, innerlijk vermolmd en verrot was, en daarom bij den eersten windstoot wel ineensstortte. Hoe onuitroebbaar de hoop is in het menscheit hart blijkt wel daaruit, dat zelfs na dezen ondergang van heel een wereld, de menscheit niet in moedeloosheid neer gaat zitten bij de puinhoopen, maar overal een krachtige actie ontwaakt, om uit den chaos, dien deze oorlog achterlaat, tot een nieuwe wereldorde te komen, die meer geluk en vrede voor de menscheit medebrengen zal. We verkeerden daarom in een overgangstijdperk; het oude is weggevaallen en het nieuwe moet nog komen. En het zijn de barensweeën van dat nieuwe leven, dat komen gaat, die de volkeren zoo heftig ontroeren en tot zulke revolutionaire excessen verleiden. Een vlucht van nieuwe denkbeelden zweeft door de lucht, bekoort als een schitterend fata morgana het oog der volkeren en ontsteekt vooral de harten der jongeren, zoo vatbaar voor idealen, in laaienden gloed. Na de scherpe antithese, die tusschen de volkeren bestond, en die steeds zwaarder militaire lasten oplei en ten slotte tot de gewelddige explosie van den wereldoorlog voerde, dweept men nu met een volkerenbond, die alle volkeren als broeders saam zal doen wonen in één huis, aan alle bewapening een einde zal maken en alle oorzaak van twist en tweedracht zal wegnemen. Niet minder wordt men bekoord door de leuze van een democratie, die aan de geheime kabinetten en de dynastieke veroveringszucht der vorsten een einde zal maken, de macht in handen zal brengen van het volk, waaronder men dan liefst den arbeider verstaat, en aan de uitbuiting van het proletariaat een einde zal maken. En waar men aan alle sociaal verongelijken recht wil doen wedervaren, daar komt men ook met bezieling op voor de rechten der vrouw, die al te lang de slavin van den man is geweest, maar die nu een zelfstandige plaats naast hem zich veroveren wil, door harden arbeid op fabriek of kantoor haar eigen brood wil verdienen, en op politiek gebied medezeggenschap eischt door het passief en actief kiesrecht te vragen.

Al deze denkbeelden doen ook op kerkelijk gebied hun invloed gelden, zij het dan ook in een anderen toonaard getransponeerd. Zooda men op politiek gebied voor een volkerenbond opkomt om de scherpe nationale antithese te verzachten, zoo dweept men op kerkelijk gebied met een synthese, die over alle statkels van kerkmuren heen, de christenen weer vereenigen zal. Van de vaste bejndheid van eigen Confessie is men afgegaan en het algemeene christendom, kleins en vaal, trekt aan en boeit de geesten. De Christelijke Studentenvereniging, hoe uitnemend in haar opzet, om te trachten ook onder de intellectuele jongelingschap weer voor Christus te winnen, wat dreigde door de macht der ongeloofige wetenschap te loor te gaan, bleek toch op den duur een gevaar op te leveren, ook voor onze jonge predikanten, waarvoor het oog niet mag gesloten worden. Bestond bij een vroegere generatie wellicht te veel neiging voor een dogmatisme, dat door eenzijdigheid aan de eischen van de mystiek niet genoeg recht deed wederervaren, thans dreigt veel meer het gevaar, dat de band aan de Bejndenis steeds losser zal worden en al meer het Evangelie, dat men 'op een stuivertje kan schrijven', het eenige credo zal worden, dat men overhoudt.

Niet minder doet de sterke democratische strooming, die thans onder de volkeren den toon aan geeft, haar invloed op kerkelijk gebied gevoelen. Tegen een gezonde democratische ontwikkeling heeft het Calvinisme zeker allerminst bezwaar, en ook in de Kerk is niemand sterker opgekomen tegen alle autocratie en tyrannie van het ambt dan Calvin. Dat onze Kerkorde op dit punt nog voor verbetering vatbaar is, zullen we dan ook gezinsins ontkennen, en zelfs is het een der meest belangrijke vraagstukken voor de toekomst, hoe de gemeenteleden nog meer zullen kunnen deelnemen aan het actieve kerkelijke leven. Maar de revolutionaire geest, die zich zoo licht met deze democratie huwt en die op kerkelijk gebied zich openbaart in een independentisme dat het door Christus ingestelde ambt op zich schuift en de regereermacht bij het volk wil overbrengen, gaat lijfrecht tegen Christus en Zijn woord in.

En hetzelfde geldt evenzeer voor de zoo machtige beweging van de vrouwenemancipatie, die thans de volkeren meeslept en vooral aan de vrouw het kiesrecht wil schenken. Ook hierbij zal zeker geen Christen ontkennen, dat aan de vrouw krachten en gaven geschonken zijn, die niet zonder schade voor de Kerk ongebruikt mogen worden gelaten. In hoeverre met name bij de diakonie, het ambt der barmhartigheid, meer dan tot dusver, van de hulp der vrouw gebruik kan gemaakt worden, is dan ook een der ernstige vraagstukken, waarop de aandacht wel gevestigd mag worden. Maar de revolutionaire geest, die het onderscheid tusschen man en vrouw, door God in de Schepping gesteld, wil uitwissen en beiden als gelijken wil laten optreden, gaat tegen het Woord Gods in, en het is zeker geen onbedenklijk teken, wanneer deze tijdgeest ook in de Kerk doordringt en ook daar de wet wil stellen.

Bedenklijker echter dan dit drieliet tekenen, waaruit de invloed van den tijdgeest op het kerkelijk leven blijkt, is, dat ook de eerbied voor, het vasthouden aan en het onbepaald buigen voor het Woord Gods afneemt. De eerste vraag is niet meer: *wat zegt God de Heere ons in de*

Schrift, maar hoever kan ik met dezen tijdgeest mede gaan. Tegenover de ongeloofige critiek wordt soms een zeer slappe houding aangenomen. En 'er zijn belaaften ingtonen genoeg, waaruit blijkt, hoe men onder allerlei schooneklinkende betuigingen feitelijk het gezag van de Schrift ondermijnt en afbreekt, zoodra deze met onze eigen opvattingen niet strookt. En als de Kerk het Woord Gods loslaat, dan verliest zij al haar kracht in den strijd met den geest der wereld. Want in dien strijd is aan de Kerk geen ander wapen toebetrouwd dan het Woord Gods.

Onjuiste cijfers.

Zooda we reeds als ons vermoeden uitdrukken, zijn de cijfers, die de *Nieuwe Rotterdamse Courant* mededeelde, voor een deel onjuist gebleken. Gelijk het pas verschenen handboekje mededeelt, bedraagt het getal der Gereformeerde Kerken 703 en zijn zij dus slechts met één vermeerderd. Ook het getal der vacaturen was onjuist, want dit bedraagt niet 157, maar 205. En wat het aantal studenten in de Theologie betreft, zoo is dat te Kampen niet 48 maar 57 en te Amsterdam niet 68 maar 99, waaronder echter begrepen zijn zij, die reeds candidaten-examen hebben afgelegd en ook zij, die voor hun doctoralen graad doordudeeren. Alleen het getal predikanten en gemeentelieden was juist weergegeven.

Schuld bij de ouders of bij de predikanten?

Naar aanleiding van het stuk van Dr. Brinkman, dat we uit de *Geldersche Kerkbode* overnamen en waarin deze klaagde over het feit, dat vele jongemannen en jonge dochters ongeregelde ter Kerk gaan, waarvan hij de schuld voor een goed deel bij de ouders zocht, vraagt een lezer ons, of de schuld daarvan ook niet voor een deel bij de predikanten zelf te zoeken is, omdat ze niet genoegzaam rekening houden met den tijd, waarin we leven. Waar men in de prediking waarschuwt tegen oude ketterijen zooda Socianen, Pelagianen enz., zegt hij, zou men daar niet beter doen met ook de ketterijen te bestrijden in dien vorm, waarin zij hedendaags zich voordoen? En waar de nieuwere literatuur zooda veel invloed heeft, en meestal zulk een verderfelijken invloed, op de „rijpere jeugd“, hebben de predikanten zich daar niet op de hoogte te houden van deze literatuur, om daardoor hun invloed op het jonge geslacht te behouden? Alerkent onze lezer, dat vele ouders schuldig staan, toch doet hij de vraag, of de predikanten zelf hier wel vrij uitgaan?

Er schuilt in deze vraag zeker een element van waarheid. Natuurlijk is de toestand niet overal dezelfde, en zal hier, ook bij de prediking, wel onderscheid moeten gemaakt worden, voor welke gemeente men optreedt. Een achteraf-dorp in de heistreek stelt heel andere eischen aan de prediking dan een stadsgemeente, waar het opgroeiend geslacht, dat Hoogere Burgerschoolen en Gymnasia bezoekt, aan veel grotere gevaren is blootgesteld. Maar de zaak zelf verdient daarom niet minder ernstige behartiging. Al is niet alle critiek, die de jongeren uitbrengen op den preekvorm, juist, toch is er wel degelijk reden om te vragen, of de predikanten wel genoeg er zich op toelagen, om het Evangelie zóó te prediken, dat het ook voor de jongeren van jaren zijn aantrekkingskracht behouden blijft. Er zijn predikanten die dit wel inzien, maar wanneer zij trachten verbetering aan te brengen, is het nog meer een zoeken en tasten, dan dat men hier vaste lijnen volgt. Het zou daarom wel uitnemend wezen, wanneer dit onderwerp op een volgende predikantenconferentie aan de orde werd gesteld. En daarbij kon dan meteen de vraag behandeld worden, hoe niet alleen de rijpere jeugd, maar ook de kinderen beter te bereiken zijn. De prediking gaat zoo vaak geheel over hun hoofden heen en richt zich bijna nooit bijzonder tot hen. Vooral wat de Heere Jezus in zijn prediking deed, die schier altoos in beelden of gelijkenissen tot het volk sprak, is zulk een uitstekend middel om ook de kleinen in de gemeente voor de prediking meer belangstelling in te boezemen.

De Theologische faculteit aan de Gemeente-universiteit te Amsterdam.

Bij de begrotingsdiscussieën in den Gemeenteraad te Amsterdam heeft Prof. Fabius opnieuw de vraag gesteld, of er nog langer reden was om deze Faculteit te bestendigen. De Gemeente onderhoudt op kosten van de burgerij een zevental hoogleraren in de Theologie, die feitelijk alleen dienst doen om predikanten op te leiden voor de Doopsgezinde en een deel der Lutherse Kerk. Nu is het zeker waar, wat het *Handelsblad* opmerkt, dat deze quaestie in zoverre een Academische is, als de Wet op het Hooger Onderwijs de Universiteit te Amsterdam verplicht er een Theologische Faculteit op na te houden, en de Regeering geweigerd heeft bij een vroegere aanvraag, om dispensatie van deze verplichting te geven of voor te stellen. Maar dat neemt niet weg, dat het goed was, dat Prof. Fabius nog eens op dit aangebeeld sloeg, om duidelijk te doen uitkomen, hoe onrechtvaardig deze regeling is.

Heel het vraagstuk van de Theologische faculteit aan de openbare Universiteiten wacht nog altoos op oplossing. Wat het *Handelsblad* voorstelt, dat de Regeering een dezer Theologische faculteiten, nl. die te Groningen, zal opheffen en dat de Gemeente Amsterdam dan met de Hervormde

Kerk weer tot een akkoord zal trachten te komen, om den stroom der studenten naar Amsterdam te verleggen, is niet anders dan een lapmiddel. De eenige gezonde oplossing zou wezen, dat de Regeering de Theologische faculteit aan de Rijks-universiteiten geheel losliet en aan de Kerken de zorgen overliet voor de opleiding naar a.s. dienaren. De professoren, door de Kerken benoemd, konden dan bij de Universiteiten worden geïncorporeerd, zooda dit ook nu geschiedt bij de bijzondere leerstoelen. Ideaal zou deze verhouding natuurlijk niet wezen, want de Theologische faculteit zou daardoor als een vierde element tegenover de Universiteit komen te staan. Maar zoolang de Universiteit niet op een Christelijke grondslag staat, kan de Staat geen Theologisch onderwijs doen geven.

Het is feitelijk alleen het belang van de Hervormde Kerk en van enkele kleinere Kerkenoetschappen, dat de Theologische faculteit nog in stand houdt. En juist daarin schuilt het ergelijke, dat heel het volk daarvoor het geld bijeen te brengen heeft.

De Protestantse Kerken in Hongarije.

Naar aanleiding van onze vraag, waarom volgens den telegrafischen oproep aan onze Kerken de Protestantse Kerken in Hongarije met den ondergang bedreigd worden, wanneer de aangenomen verdeling van dit land naar het bekende nationaleitensprincipe doorgaat, heeft Prof. Dr. E. Sebestyen-van Budapest, die tijdelijk in ons land vertoef, de vriendelijkheid ons een manifest toe te zenden, dat namens deze Kerken verspreid wordt onder den titel: *Een ernstig oproep van de Hongaarsche Kerken aan hunne broeders in andere landen*, waarin op werkelijk aangrijpende wijze een beroep wordt gedaan op de sympathie en het medelijden van de Protestantse Kerken, nu de Protestantse Kerk in Hongarije, die het verst vooruit geschoven bolwerk van het Protestantisme is in het Oosten en daar zoo groote betekenis heeft voor het volksleven, zich aan den rand van den afgrond bevindt door de hebzucht en roofzucht der omliggende volkeren. Het manifest in zijn geheel mee te deelen, zou te veel plaatsruimte vergen, maar op den hoofdinhoud willen we toch de aandacht vestigen, opdat ook onze Nederlandsche Kerken weten mogen, in welk een noodtoestand deze Kerken verkeerden.

Het manifest begint eerst met te herinneren, hoe in het verleden er steeds een nauwe band bestaan heeft tusschen deze Protestantse Kerken in Hongarije en die in de andere landen van Europa, en hoe ze elkaar wederkeerig hebben geholpen, waarbij met name dankbaar gedacht wordt aan de edele hulp door de Nederlandsche Kerken in vroeger eeuwen aan de Protestantse Kerken in Transsylvanië verleend toen de nood het hoogst gestegen was, en hoe onze zeehelden de Hongaarsche predikanten, die naar de galcien gezonden waren, bevrijd hebben.

Het gevaar, dat Hongarije thans bedreigt, is, dat het uiteenrukken van het land, om aan de hebzucht van de naburige volkeren te voldoen, niet alleen het Hongaarsche volk een doodelijke wonde zal toebrengen, maar ook de Kerken geheel desorganiseeren en voor een deel tot den ondergang doemen zal. De Duitschers willen een stuk van het Westen, de Croaten en Serviers een stuk van het Oosten, de Czechen en Oekraïners een stuk van het Noorden afnemen, maar vooral van de zijde van Roemenië dreigt het grootste gevaar, daar dit bijna de helft van wat dan nog van Hongarije overschiet, wil inpakken.

Het manifest gaat dan in de tweede plaats na, welke rechten deze naburige volkeren op deze gebieden kunnen doen gelden, en toont aan, dat deze rechten van nul en geener waarde zijn. Hongarije heeft zich niet van gebieden, die eerst aan naburige volken behoorden, meester gemaakt en ze veroverd met wapengeweld, zoodat nu het nationaliteitsprincipe een zeker recht zou geven aan de bevoorrechte staten om deze stukken terug te eischen, maar de zaak staat zoo, dat Hongarije eerst zeer schaarsch bevolkt was, dat de Regeering de immigratie sterk heeft aangemoedigd van de omliggende volkeren, en daardoor stroomden van buitenlanders zich in Hongarije hebben gevestigd op den bodem, die oorspronkelijk aan het Hongaarsche volk behoorde. Van enige onderdrukking van deze volkeren, die zich in Hongarije neerzetten, is nooit sprake geweest; ze hebben volle burgerrecht ontvangen, mochten hun eigen godsdienst en hun eigen scholen behouden en hun eigen taal gebruiken; ze werden door de Habsburgsche monarchie, die het Protestantisme zooveel afbreuk wilde doen, soms zelfs voortgetrokken en bevoorrecht ten koste van de Hongaarsche Protestanten.

Het wegvallen van de Habsburgsche monarchie, die steeds het Protestantisme in Hongarije onderdrukt heeft, werd door de Protestantse Kerken in Hongarije dan ook met blijdschap begroet, en ze hoopten, nu het Hongaarsche volk tot zelfstandige politieke ontwikkeling kon komen, dat ook voor de Protestantse Kerken een glanzende toekomst zou aanbreken. In samenwerking met een herboren Hongarije, zoo zegt het manifest, hoopten zij nieuwe gelegenheden te vinden om verreikende diensten te bewijzen aan den geestelijken welstand van het land en tegelijk een bron van licht te worden voor de natien, die ten Zuiden en ten Oosten van Hongarije leefden zonder nog den zegen te bezitten van het zuivere Evangelie. Maar al deze verwachtingen zouden in stukken worden geslagen, wanneer de plannen van hun hebzuchtige naburen door de Westersche Mogendheden worden gesteund.

Wanneer streken (s) werden a wil, bij di dat voor Hongarije het gehee 4 miljoen miljoen de streke leggen. I om op c wel hieru en een ha Duitsche de laatste bevolking Zou milioen Kerken kelijk zijn grootte de beoogde allerlei fo zouden m staat de van Hong het staat tot den In Roem dat alleen wettig be worden s is dit het trots alle meensche herhaald sche regvexaties zulk een dienstig garanties ook de Po allerlei m te halen nopen ter Kerken i Hongarije breken, s veroverde gelukt i testantse Kerk wa licht geen een voo noggeval schap, d kan doen

Hoezeer ontwikkel een teru bevolking noodlottig dat in l de bevol In Zeven tegen u volking schrijven is, dat l uitgaat.

„We i onze zaa rand van het Prote naar u van Chri brandt gij uw o

We h woordvo Mogend vertrouw zaak. W mannen, natien z zouden het verle heden te door ge betrij d belangen hun na een da dom me dat zij, i niet la broeders van het stellen i dat om zijn hist integrite zal wor

Broed vangt, g bet lew „wanne mede“ zult ver

In hat Mr. Dr. Obligat e 100. I Heer M Koops t Dringe zoo groe

1. Ad Vanje U Clausen. De tijd wat ver omstand zijn naa schenen. Zoo i woord i De i Almana voor n mercant is als i vijfjal R Over